

**MTT PEDAGOGLARINING IJTIMOIIY-PEDAGOGIK
KOMPETENSIYALAR MASALALARI: DOLBZARLIGI VA
O'RGANILGANLIK DARAJASI**

Tadjibayeva Sabina Alisher qizi

Toshkent shahridagi Puchon universiteti magistranti

Annotatsiya. Maqolada xorijda ham O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimidagi zamonaviy yondashuvlar o'rganilgan. Zamonaviy raqamli muhitda maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglarida ijtimoiy-pedagogik vakolatlarni shakllantirish bo'yicha tadqiqotlar tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim tashkilotlari, ta'lim, kompetensiyalar, ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalar, raqamli muhit.

**ВОПРОСЫ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ
ПЕДАГОГОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: АКТУАЛЬНОСТЬ И
СТЕПЕНЬ ИЗУЧЕННОСТИ**

Таджибаева Сабина Алишер кизи

Магистрант университета Пучон в городе Ташкент

Аннотация. В статье изучены современные подходы в системе дошкольного образования как за рубежом, так и в Узбекистане. Проведен анализ исследований по формированию социально-педагогических компетенций у педагогов дошкольных образовательных организаций в современной цифровой среде.

Ключевые слова: дошкольные образовательные организации, образование, компетенции, социально-педагогические компетенции, цифровая среда.

Jahon ta'lim sohasidagi innovatsion rivojlanish tendentsiyalariga muvofiq maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Xususan, YUNESKO tomonidan belgilangan 2030 yilgacha bolalarning mustaqil ijodiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan sifatli ta'lim xizmatlarini tashkil etish vazifalari dolzarb deb belgilandi¹, Xalqaro tajribalar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish, erta yoshdan boshlab STEAM ta'limi asoslarini joriy etish, ya'ni ta'lim xizmatlarini olishning turli darajalari va shakllarini joriy etish zarurligini ko'rsatadi va shu bilan har bir shaxsning o'zini o'zi anglash imkoniyatini kengaytiradi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ta'lim tizimida ulkan islohotlar amalga oshirilmoqda. Mutaxassislarining fikriga ko'ra, inson hayoti davomida olingan barcha ma'lumotlar va bilimlarning 70 foizini besh yoshgacha oladi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim tizimiga katta e'tibor beriladi. O'zbekistonda "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi",² qabul qilindi, u maktabgacha ta'lim tizimiga maktabgacha ta'lim tizimi xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish, tanlash va rivojlantirishga tubdan yangi yondashuvlarni joriy etishga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 2-iyuldagi PF-98-sonli "Maktabgacha va maktab ta'limi sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi» farmonida zamonaviy axborot texnologiyalarini qo'llash, boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish yo'li bilan maktabgacha ta'lim xizmatlari sifatini oshirish masalasiga alohida e'tibor qaratildi.³ Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonunida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog xodimlari o'z kasbiy mahorati va pedagogik mahoratini oshirishga majburdirlar⁴.

¹ ЮНЕСКО Цели в области устойчивого развития // <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/education/>

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 08.05.2019 yildagi PQ-4312-son «O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida» <https://lex.uz/ru/docs/4327240>

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 02.07.2024 yildagi PF-98-son «Maktabgacha va maktab ta'limi sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida» <https://lex.uz/docs/-6994138>

⁴ O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 16.12.2019 yildagi O'RQ-595-son «Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida»

Ta'lim siyosatining markaziy muammosi - bu maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglarining kasbiy rivojlanish muammosini hal qilmasdan amalga oshirib bo'lmaydigan yuqori sifatli ta'limni ta'minlashdir. Pedagogik kadrlarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish strategiyasini amalga oshirishda yangi yondashuvlarni izlash pedagogik kadrlarni tayyorlashning barcha jihatlarini - uning mazmuni, tashkiliy shakllari, ta'lim faoliyati usullarini uning psixologik, pedagogik, ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy jihatlarini hisobga olgan holda o'zgartirishga qaratilgan. Buning tasdig'ida O'zbekistonning 2022 – 2026 yillarga mo'ljallangan yangi rivojlanish strategiyasining 39-maqسادi⁵ maktabgacha ta'lim tizimidagi ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarishdir. Belgilangan maqsadga erishish uchun 2022-2026 yillarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarining pedagog kadrlarini kasbiy tayyorlash va malakasini oshirishning takomillashtirilgan tizimini joriy etish, 160 mingdan ortiq pedagog kadrlarning malakasini oshirish, ilmiy asoslangan yondashuvlar asosida maktabgacha ta'lim va tarbiya jarayonlarini takomillashtirish ko'zda tutilgan.

Bunday yondashuvlar qatorida zamonaviy jamiyatda, xususan, ta'lim va ijtimoiy hayotda dolzarb tendensiya hisoblangan kompetensiyaviy yondashuvni alohida ta'kidlash mumkin. Maktabgacha tashkilotning zamonaviy pedagogi nafaqat tarbiyalanuvchilar shaxsini rivojlantirish nazariyasi va metodikalarini, muayyan tahliliy-dagnostik madaniyatga, bolalar yutuqlarini (ham ta'lim, ham shaxsiy) loyihalashtirish qobiliyatiga ega bo'lishi, balki bola va ijtimoiy-madaniy makon o'rtasida vositachi, madaniyat tillaridan individual idrok tillariga «tarjimon», labirintlarda yo'lboshchi bo'lishi kerak inson fikrlari va qadriyatlari. To'laqonli ijtimoiylashtirish bolalarga harakatlarni, baholarni, munosabatlarni erkin tanlash uchun joy berishni va himoyalaniş tuyg'usini ta'minlashni nazarda tutadi, bu ko'p jihatdan u bilan hamkorlik qilayotgan kattalarning shaxsiyati bilan belgilanadi. Demak, pedagogning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasi pedagogik faoliyatning xususiyatlaridan biri bo'lib, zamonaviy sharoitda yangicha ahamiyat kasb etmoqda.

⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son «2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida» <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

Shu bois pedagoglarning kasbiy o'sishi, milliy-madaniy an'analarga murojaat etish zarurati tobora ortib bormoqda.

Turli kompetentsiyalarni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan mahalliy olimlar orasida quyidagi olimlarni nomlash mumkin. Askarova D.I. innovatsion yondashuv asosida kelajakdagi tarbiyachilarda tanqidiy kompetentsiyalarni rivojlantirish imkoniyatlarini ochib berdi [3]. Dudoyberdieva D.B. ijodiy yondashuv asosida kelajakdagi maktablarda tadqiqot kompetentsiyalarini rivojlantirish masalalarini o'rganibchiqdi [5]. Rabbimova M.M. o'z tadqiqotlarini maktabgacha ta'lim muassasalarining bo'lajak pedagoglari o'rtasida amaliy kompetentsiyalarni rivojlantirish masalalariga bag'ishladi [11]. Asqarova D.I. maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bo'lajak pedagoglari o'rtasida ijodiy kompetentsiyani rivojlantirish sohasida tadqiqot olib bordi [3]. Kamalova G.A. integrativ yondashuv asosida maktabgacha tashkilotning bo'lajak pedagoglari o'rtasida kasbiy kompetentsiyani rivojlantirishga yondashuvlarni o'rganibchiqdi [8]. Otaxonova M. G. innovatsion yondashuvlar asosida maktabgacha ta'lim muassasalari metodistlari o'rtasida kasbiy kompetentsiyani rivojlantirish usullarini taklif qildi [10]. Sulaymonova M.A. innovatsion yondashuvlar asosida pedagoglar o'rtasida kasbiy va uslubiy kompetentsiyalarni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib bordi [12]. Fayzullayeva X.X. maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy kompetentsiyani rivojlantirish metodologiyasini taqdim etdi [6]. Ijtimoiy o'zaro ta'sirga asoslangan kelajakdagi ta'limning kasbiy kompetentsiyasini oshirish bilan A. A. Artikbayeva o'z tadqiqotida ko'rib chiqilgan [2].

MDH mamlakatlari olimlari maktabgacha ta'lim pedagoglari o'rtasida kompetensiyalarni rivojlantirish masalalarini ham ko'rib chiqdilar. Xususan, ijtimoiy-pedagogik kompetentsiyalarni shakllantirishni Kirilina M.V. [15], Shcherbakova O.Y.[17], Karnauxova V.A., Sizova O. A., Makeeva A. V. tomonidan o'rganilgan [14]. Pedagogning ijtimoiy kompetentsiyasi Kolycheva Z.I. tomonidan

qarab chiqilgan[16]. Barbolin A. A., Kulikov A.G., Tirina M.P. pedagogning ijtimoiy kompetentsiyasi mazmuniga o'z qarashlarini taqdim etdilar [13].

Jahon miqyosida Monika Pažur, Vlatka Domovi, Maja Drvodeli maktabgacha ta'lim pedagoglarining kompetentligini va tarbiyalanuvchilarga g'amxo'rlik nuqtai nazaridan malakasini ko'rib chiqishdi [9]; maktabgacha ta'lim pedagoglarining pedagogik kompetentligini oshirish bo'yicha tadqiqotlarning jahon tendensiyalarini bibliometrik tahlili Adane Hailu Herut tomonidan amalga oshirildi [1]. X.Chen, L.Vang maktabgacha ta'limi o'qituvchilarining malakasini baholash uchun vositalarni taklif qilishdi [4]. L.Jonson tomonidan ham maktabgacha ta'lim pedagogining kompetensiyalari ko'rib chiqildi [7].

Shunday qilib, jamiyatning sifatli ta'limga bo'lgan talablari zamonaviy, hamda ilmiy tadqiqotlar maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari o'rtasida vakolatlarni shakllantirish zarurligini ko'rsatdi, ammo mahalliy amaliyotda zamonaviy raqamli ta'lim muhitida maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari o'rtasida ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish masalalari hali ham yetarlicha o'rganilmagan.

Foydalangan adabiyotlar royhati

1. Adane Hailu Herut Global trends of research on advancing the pedagogical competence of preschool teachers: A bibliometric analysis// Social Sciences & Humanities Open Volume 10, 2024, 100947
2. Artikbaeva A.A. Ijtimoiy hamkorlik asosida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish//Avtoreferat, 2023
3. Askarova D.I. Innovation yondashuv asosida bo'lajak tarbiyachilarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish//Avtoreferat, 2023.
4. Chen X., L. Wang Assessing preschool teacher competence: Domain conceptualization and instrument development// Teaching and Teacher Education, 112 (2022), Article 103545
5. Dudoyberdieva D.B. Bo'lajak tarbiyachilarning tadqiqotchilik kompetentligini kreativ yondashuvlar asosida takomillashtirish metodikasi//Avtoreferat, 2024.

6. Fayzullaeva X.X. Rivojlantiruvchi ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy kompetentligini shakllantirish metodikasi//Avtoreferat, 2023.
7. Johnson L. Preschool teacher competence: Conceptualization, measurement, and contributions to the early learning environment //Early Education & Development, 29 (6) (2018), pp. 783-801
8. Kamalova G.A. Integrativ yondashuv asosida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish//Avtoreferat, 2023
9. Monika Pažur, Vlatka Domović, Maja Drvodelić Preschool Teacher Competence from the Perspective of Early Childhood Education and Care Student Teacher // International Journal of Instruction 17(1), 2023. – С.381-398
10. Otaxonova M.G'. Innovasion yondashuvlar asosida maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistlarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish//Avtoreferat, 2023.
11. Rabbimova M.M. Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining amaliy kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (pedagogika kollejlari misolida)//Avtoreferat, 2024
12. Sulaymanova M.A. Innovasion yondashuv asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining kasbiy metodik kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish//Avtoreferat, 2023
13. Барболин А.А., Куликова Л.Г.,Тырина М.П. Содержание социальной компетентности педагога как фактор успешности профессионального развития// Современные проблемы науки и образования. – 2023. – № 1
14. Карнаухова В.А., Сизова О.А., Макеева А.В. Социально-педагогическая компетентность педагога: организация работы по проектированию единого культурно-просветительского пространства участников образовательного процесса // Проблемы современного педагогического образования. 2021. №72-4. – С. 130-133
15. Кирилина М.В. Совершенствование социально-педагогической компетентности воспитателей дошкольных образовательных учреждений в процессе инновационной образовательной деятельности // Вестник ПГПУ. Серия № 1. Психологические и педагогические науки. 2013. №2. – С.57-64
16. Колычева З.И. Социальная компетентность педагога в свете модернизации образования // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. 2003. №6. – С.26-35.
17. Щербакова О.Ю. Социально-педагогическая компетенция педагога // Вестник ВУиТ. 2009. №1.